

روز درخت کاری و آغاز هفته منابع طبیعی

۱۶/۱۲/۱۳۹۱

در جمهوری اسلامی ایران، از ۱۵ تا ۲۲ اسفند، با عنوان «هفته منابع طبیعی» نام گذاری شده است که نخستین روز این هفته، روز درخت کاری است. در این مقاله، به موضوع های گوناگون در باره این هفته می پردازیم .

مفهوم منابع طبیعی

منابع طبیعی، به مواد و منابعی گفته می شود که به طور طبیعی به وجود می آید و انسان در پیدایش آنها نقشی ندارد. این منابع از نظر حیاتی به دو دسته تقسیم می شوند:

۱. منابع طبیعی غیرقابل تجدید که پس از بهره برداری، مقدار آن کاهش می یابد و هیچ گاه به صورت اولیه بر نمی گردد؛ مثل معادن و مخازن.

۲. منابع طبیعی تجدید شونده که در صورت مدیریت درست، پس از بهره برداری اصولی، قابلیت تجدید حیات دارند و به وضعیت اولیه برمی گردند؛ مانند جنگل ها و مراتع.

اهمیت و ارزش منابع طبیعی کشور

منابع طبیعی تجدید شونده مانند آب، خاک، جنگل و مرتع که امروزه در محافل علمی از آن با عنوان بستر حیات انسان ها و زیربنای توسعه پایدار جوامع نام برده می شود، نگین سرسبزی است که نه فقط به نسل حاضر، بلکه به تمامی نسل های آینده کشور تعلق دارد و باید به خوبی حفظ و به آیندگان سپرده شود. جنگل ها و مراتع، تکیه گاهی مطمئن برای توسعه اقتصادی و اجتماعی، بستری برای رونق کشاورزی، عرصه ای برای تولید چوب، زیستگاهی برای گونه های گیاهی و جانوری، منبعی برای تولید اکسیژن، گردشگاهی برای تفریح و محل مناسبی برای گذراندن اوقات فراغت است. این نعمت الهی، با تولید محصولات پرارزش گوناگون، زمینه اشتغال عده بسیاری از افراد جامعه را فراهم می سازد و سبب شکوفایی اقتصادی ملی کشور می شود.

درخت، روح سبز حیات

اینکه می گویند با یک گل بهار نمی شود، درباره درختان صادق نیست. وجود هر درخت، سبب پاکی هوا، زیبایی محیط و آرامش خاطر انسان می شود. درختان را باید روح سبز حیات نامید. درختان افزون بر پاکی هوا، در پایداری و تقویت خاک و نیز حفظ آن در برابر عوارضی مانند سیل و نیز تأمین نیازهای غذایی موجودات، نقش بسیار مهمی دارند. فضای سبز، عاملی برای کاهش تنش های روانی است و می تواند تأثیر بسیاری در کاهش اثر آلاینده های محیطی داشته باشد.

امنیت غذایی و منابع طبیعی

امنیت غذایی؛ یعنی غذا برای همه. هر سال، حدود نود میلیون نفر بر جمعیت جهان افزوده می شود. جمعیت زیاد، یعنی تخریب بیشتر زمین های کشاورزی، جنگل ها و مراتع. هر چه جمعیت بیشتر شود، فشار مردم بر منابع طبیعی نیز افزایش می یابد و با از بین رفتن پوشش گیاهی، زمین برای فرسایش آماده می شود. پس با فرسایش شدید زمین و کمبود آب، نتیجه ای جز بروز قحطی و هجوم روستاییان به مناطق شهری و پر کردن اطراف شهرها باقی نمی ماند. بر این اساس، بدون حفظ منابع طبیعی و دست یابی به بهترین شیوه های بهره برداری از آن، نمی توان امنیت غذایی انسان ها را تأمین کرد.

عوامل تخریب منابع طبیعی

دو عامل عمده در تخریب منابع طبیعی نقش دارند: طبیعت و انسان. آتش سوزی های طبیعی، سیل و زلزله، برخی از عوامل طبیعی است که از کنترل بشر خارج است. انسان، به شیوه های گوناگون منابع طبیعی را تخریب می کند. یکی از این شیوه ها، بی احتیاطی جنگل نشینان و دامداران و آتش سوزی های جنگل ها و مراتع است. صنعتی شدن، عبور جاده های گوناگون از جنگل ها و مراتع، قطع درختان و آلودگی هوا نیز در تخریب منابع طبیعی مؤثرند. برخی دیگر از عوامل تخریب منابع طبیعی عبارتند از: افزایش غیرعادی جمعیت، بهره بردن از دیگر انرژی های موجود در کشور مانند انرژی خورشیدی، نفت و...، مدیریت اشتباه در عرصه منابع طبیعی و نبود آموزش صحیح.

راه کارهای جلوگیری از تخریب منابع طبیعی

راه کارهای جلوگیری از تخریب منابع طبیعی، موارد چندی است که به طور خلاصه به برخی از آنها اشاره می کنیم:

۱. زراعت در مناطق کوهستانی و سطوح شیبدار، یکی از عوامل فرسایش خاک در کشور است. برای حل این معضل، توسعه باغ ها در این زمین ها، راهی مناسب به نظر می رسد؛ چرا که به این ترتیب افزون بر بهره برداری اقتصادی از آنها، از فرسایش خاک جلوگیری خواهد شد.

۲. نبود تفکر و فرهنگ حفظ منابع طبیعی در کشور، از دیگر مشکلاتی است که می توان با بهره گیری از رسانه های تصویری و نوشتاری، ارزش، اهمیت و ضرورت حفظ منابع طبیعی و زیان های نابودی تدریجی این منابع را برای آگاهی افکار عمومی بیان کرد تا با بسیج ملی، به احیای منابع و جلوگیری از تخریب بیشتر آنها اقدام شود.

۳. کمک دولت به تشکیل انجمن ها و تشکل های مردمی حفاظت از منابع طبیعی و حمایت از دیدگاه های این گونه تشکل ها، و تخصیص اعتبار لازم برای اجرای طرح های خروج دام از جنگل، اسکان عشایر و تجمیع روستاهای پراکنده، از دیگر مواردی است که باید در راه کاهش تخریب منابع طبیعی و پوشش گیاهی کشور به آن توجه شود.

فواید ناشی از کاشت درختان

امروزه در محافل علمی و مجامع معتبر دانشگاهی جهان، از جنگل با نام «بستر و زیربنای حیات» نام می برند؛ زیرا

این پدیده الهی در پاکی آب و هوا، تأمین بیش از شصت درصد اکسیژن مصرفی جهان، ذخیره سازی آب های زیرزمینی، جلوگیری از بروز انواع فرسایش آبی و بادی، افزایش میزان بارندگی، تعدیل دمای محیط، ایفای نقش ریه در نظام تنفسی شهرها، از بین بردن میکروب ها، تأمین سلامت روح و روان انسان، فراهم آوردن شرایط مطلوب تفریحی و تفرجگاهی، ایجاد زمینه تخیل و تفکر برای هنرمندان، کنترل اشعه خورشیدی، دوام و قوام حیات وحش و... نقشی بسیار مهم، حیاتی و زیربنایی دارد.

از سوی دیگر، بروز سیل های سهمگین و تبدیل باران رحمت به باران زحمت و مصیبت، افت سطح آب های زیرزمینی، پر شدن پیش رس مخازن سدها از خاک و دیگر رسوبات آبرفتی، تغییر نامطلوب شرایط آب و هوایی، گسترش کویرها و بیابان زایی در سطوح وسیع، از بین رفتن شرایط مطلوب محیط زیست انسانی، به مخاطره افتادن حیات وحش و... از عواقب نابودی جنگل ها و مراتع کشور است که باید خطر از بین رفتن آن را جدی گرفت و در راه توسعه و گسترش آن از هیچ کوششی دریغ نرزد.

میراثی برای آیندگان

واقعیت این است که بدون حفاظت از منابع آب، خاک، پوشش گیاهی و بهره برداری بهینه از آنها، نمی توان به توسعه پایدار و تولید مطمئن در کشاورزی رسید. توسعه کشاورزی که به منظور تولید غذا و درآمد بیشتر و ایجاد اشتغال انجام می گیرد، راهی برای پایداری تولید غذایی و حفظ منابع طبیعی است. متأسفانه در حال حاضر، منابع تجدید شونده مانند آب، خاک، جنگل و مرتع، روند تجدید نشدن را می پیمایند یا تجدید آنها از یک نسل و چند نسل بیشتر می شود. بنابراین، اگر معتقدیم منابع طبیعی، بستر کشاورزی و حتی بستر حیات است، باید همکاری و هماهنگی همه ارگان های دولتی و بهره برداران خصوصی و همه اقشار مردم در چارچوب عزمی ملی بروز یابد و این مسئله، جز با شناخت و آگاهی دادن به آنها میسر نمی شود. منابع طبیعی هر جامعه، ثروت خدادادی آن جامعه است که فقط به نسل حاضر تعلق ندارد، بلکه میراثی است که باید برای آیندگان باقی بماند. اگر بخواهیم آینده بهتری داشته باشیم، باید در راه حفظ، احیا و توسعه این منابع بیش از پیش بکوشیم. در غیر این صورت، جهان آینده، جهانی همراه با فقر، گرسنگی و محیط زیستی آلوده و غیرقابل زندگی خواهد بود.